

CARU COMMV. Torhoutsesteenweg 2A/0502 8400 OOSTENDE
Erkend opleidingsorganisator FSMA

OPLEIDINGEN

FORMATIONS

CONSULTANCY

info@caru-commv.be

<https://www.caru-commv.be>

CARU OVERHEIDSOPDRACHTEN 2025

NIEUWSBRIEF JULI 25

WETGEVING- STAATSBLAD

12 JUNI 2025 OMZENDBRIEF NR. 754. AANPASSING VAN DE KILOMETERVERGOEDING

30 JUNI 2025 NATIONALE BANK VERPLICHTE TARIEFAANPASSINGEN POLISSEN HOSPI DKV

PUBLICATIEBLAD EUROPESE UNIE

19 JUNI 2025 UITSLUITING VAN MEDISCHE HULPMIDDELEN VAN OORSPRONG UIT CHINA

RECHTSPRAAK EUROPEES HOF

PRODUKTEN AANSPRAKELIJKHEID MOET DE AANVANGSDATUM VAN DE VERVALTERMIJN van BOEK 6 al GEWIJZIGD WORDEN ?

RECHTSPRAAK RAAD VAN STATE

-DUIDELIJKHEID IN SELECTIE EN GUNNINGCRITERIA

-UITSLUITING SOCIALE SCHULDEN

-UITSLUITING ONTBREKEN ATTEST PLAATSBEZOEK

-ONREGELMATIGHEID ONTBREKEN DIGITAAL UEA DOCUMENT ONDERAANNEMER

INFO VARIA :

FOD KANDSELARIJ INFO FIETSLEASING

FOD BOSA NIEUWE KILOMETERVERGOEDING

FOD ECONOMIE AANPASSING INDEX JUNI

ONS OPLEIDINGSAANBOD EN NOG BESCHIKBARE HANDBOEKEN

OVERZICHT VAN INTERNE OPLEIDINGEN

ZIE <https://www.caru-commv.be>

NOG BESCHIKBARE HANDBOEKEN

RESERVEER AL DE DATA VOORDE STUDIEDAG OKTOBER 2025 "ONTNAPPEN AAN DE FORMELE REGELS BIJ OVERHEIDSOPDRACHTEN" (21/10 GENT 23/10 HASSELT)(INSCHRIJVINGSFORMULIER EN PROGRAMMA)

Ed. 07/2025 VEWA Copyright © 2025

PROF RUDI CLAEYS

BELGISCH STAATSBLAD.

12 JUNI 2025. - OMZENDBRIEF NR. 754. - AANPASSING VAN HET BEDRAG VAN DE KILOMETERVERGOEDING. - PERIODE VAN 1 JULI 2025 T.E.M 30 JUNI 2026

Met toepassing van artikel 13 van het koninklijk besluit van 18 januari 1965 houdende algemene regeling inzake reiskosten, wordt het bedrag van de **kilometervergoeding vastgesteld op 0,4449 euro per kilometer** voor de periode van 1 juli 2025 tot 30 juni 2026. Met toepassing van artikel 3bis van het koninklijk besluit van 24 december 1993 ter uitvoering van de wet van 6 januari 1989 tot vrijwaring van 's lands concurrentievermogen, ingevoegd bij de wet van 23 april 2015 tot verbetering van de werkgelegenheid, wordt het indexcijfer van de consumptieprijzen bepaald in het artikel 13, van het voormeld koninklijk besluit van 18 januari 1965 vervangen door de afgevlakte gezondheidsindex.

Dit bedrag wordt als volgt vastgesteld :

Eerste deel :

80% van de vorige kilometervergoeding x afgevlakte gezondheidsindex mei 2025/afgevlakte gezondheidsindex mei 2024 of $80\% \text{ van } 0,4415 \times [132,55/128,62] = 0,36399 \text{ EUR}$

Tweede deel :

20% van de vorige kilometervergoeding x Diesel + Benzine mei 2025/Diesel + Benzine mei 2024 of $20\% \text{ van } 0,4415 \times [(1,6656+1,6203)/(1,7954+1,7862)] = 0,08100 \text{ EUR}$

Totaal bedrag :

$0,36399 \text{ EUR} + 0,08100 \text{ EUR} = 0,4449 \text{ EUR}$

Nationale Bank van België

Beslissing tot in evenwicht brengen van tarieven in toepassing van artikel 504 Wet van 13 maart 2016 op het statuut van en het toezicht op verzekerings- of herverzekeringsondernemingen

Bij beslissing van 25 juli 2017 genomen op grond van artikel 504 van de wet van 13 maart 2016 op het statuut van en het toezicht op verzekerings- of herverzekeringsondernemingen, had de Nationale Bank van België besloten aan verzekeringsonderneming DKV Belgium NV (hierna "DKV"), waarvan de maatschappelijke zetel is gevestigd Loksumstraat 25 te 1000 Brussel, het in evenwicht brengen van bepaalde van diens producten op te leggen. (aanpassing per type van verzekeringscontract zie Stbl 30/6/2025)

***UITVOERINGSVERORDENING (EU) 2025/1197 VAN DE COMMISSIE van 19 juni 2025
betreffende een maatregel voor internationale overheidsopdrachten tot beperking van de
toegang van ondernemers en medische hulpmiddelen van oorsprong uit de Volksrepubliek
China tot de aanbestedingsmarkt van de Europese Unie voor medische hulpmiddelen
overeenkomstig Verordening (EU) 2022/1031 van het Europees Parlement en de Raad***

Artikel 1

1. Een maatregel op grond van het instrument voor internationale overheidsopdrachten ("IIO-maatregel") in de vorm van de uitsluiting van inschrijvingen in de zin van artikel 6, lid 6, punt b), van Verordening (EU) 2022/1031 die door alle ondernemers van oorsprong uit de Volksrepubliek China worden ingediend, wordt opgelegd in alle openbare aanbestedingsprocedures in de Unie die betrekking hebben op de aanbesteding van medische hulpmiddelen die vallen onder de CPV-codes 33100000-1 tot en met 33199000-1, zoals gedefinieerd in Verordening (EG) nr. 2195/2002, en waarvan de geraamde waarde ten minste 5 000 000 EUR exclusief btw bedraagt.

2. De in lid 1 bedoelde IIO-maatregel is van toepassing op alle aanbestedende diensten en aanbestedende instanties in de Unie, onverminderd artikel 7 van deze Verordening

Artikel 2

1. Aanbestedende diensten en aanbestedende instanties in de Unie en geselecteerde inschrijvers moeten voldoen aan de vereisten van artikel 8 van Verordening (EU) 2022/1031 met betrekking tot aanbestedingsprocedures die binnen het toepassingsgebied van de in artikel 1, lid 1, bedoelde IIO-maatregel vallen.

(39) Verordening (EG) nr. 2195/2002 van het Europees Parlement en de Raad van 5 november 2002 betreffende de gemeenschappelijke woordenlijst overheidsopdrachten (CPV) (PB L 340 van 16.12.2002, blz. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2002/2195/oj>).

(40) Verordening (EU) nr. 182/2011 van het Europees Parlement en de Raad van 16 februari 2011 tot vaststelling van de algemene voorschriften en beginselen die van toepassing zijn op de wijze waarop de lidstaten de uitoefening van de uitvoeringsbevoegdheden door de Commissie controleren (PB L 55 van 28.2.2011, blz. 13, ELI : <http://data.europa.eu/eli/reg/2011/182/oj>).

2. Aanbestedende diensten en aanbestedende entiteiten in de Unie moeten:

1. a) van de ondernemers en medische hulpmiddelen die onder de IIO-maatregel kunnen vallen de oorsprong vaststellen overeenkomstig de criteria van respectievelijk artikel 3 van Verordening (EU) 2022/1031 en artikel 60 van Verordening (EU) nr. 952/2013 van het Europees Parlement en de Raad (41);
2. b) de relevante geraamde waarden van de opdrachten berekenen overeenkomstig artikel 5 van Richtlijn 2014/24/EU.

Artikel 3

Deze verordening treedt in werking op de tiende dag na die van de bekendmaking ervan in het *Publicatieblad van de Europese Unie*.

Deze verordening is verbindend in al haar onderdelen en is rechtstreeks toepasselijk in elke lidstaat. Gedaan te Brussel, 19 juni 2025.

TOELICHTING FOD BOSA

20 JUNI 2025 Internationale overheidsopdrachten: Uitsluiting van medische hulpmiddelen van oorsprong uit China

Op 20 juni 2025 werd de uitvoeringsverordening 2025/1197 van de Europese Commissie van 19 juni 2025 betreffende een maatregel op grond van het instrument voor internationale overheidsopdrachten tot beperking van de toegang van ondernemers en medische hulpmiddelen van oorsprong uit de Volksrepubliek China tot de aanbestedingsmarkt van de Europese Unie gepubliceerd in het Publicatieblad van de Europese Unie.

Deze uitvoeringsverordening stelt een maatregel vast op grond van het Instrument voor internationale overheidsopdrachten (IIO), waarbij offertes van ondernemers uit China worden uitgesloten van bepaalde aanbestedingsprocedures in de Unie en dus ook in ons land.

De maatregel is het resultaat van een onderzoek dat de Europese Commissie in 2024 heeft geopend naar belemmeringen van de toegang van EU-ondernemers tot de Chinese aanbestedingsmarkt voor medische hulpmiddelen. De Europese Commissie stelde daarbij vast dat China systematisch de voorkeur geeft aan binnenlandse producten. Op die reden kwam ze tot de voormelde maatregel.

Toepassingsgebied

De maatregel houdt in dat offertes van ondernemers uit China worden uitgesloten van de aanbestedingsprocedures voor medische hulpmiddelen die vallen onder CPV-codes 33100000-1 tot en met 33199000-1 met een geraamde waarde van minstens 5.000.000 EUR (excl. btw). De maatregel is van toepassing op alle aanbesteders

Verplichtingen

Aanbesteders moeten rekening houden met de voormelde maatregel en in de opdrachtdocumenten van betrokken procedures een verwijzing opnemen naar de in artikel 8 van de IIO-verordening 2022/1031/EU bedoelde verplichtingen voor geselecteerde inschrijvers. Deze zijn :

1. maximaal 50% van de totale waarde mag uitbesteed worden aan ondernemers uit China;
2. waarborgen dat de goederen en diensten die bij de uitvoering geleverd worden van oorsprong zijn uit het betreffende derde land (China), voor de looptijd van de opdracht niet meer dan 50 % van de totale waarde van de opdracht vormen;
3. op verzoek afdoende bewijs leveren van naleving van de voormelde punten ;
4. in geval van niet-naleving de in artikel 8.1.d) van de IIO-verordening bedoelde boete betalen.

In een aantal uitzonderlijke gevallen kunnen aanbesteders besluiten de maatregel niet toepassen. Deze worden omschreven in artikel 9 van de IIO-verordening.

De maatregel treedt in werking op 30/06/2025.

HOF VAN JUSTITIE
VAN DE EUROPESE UNIE

PRODUKTEN AANSPRAKELIJKHEID MOETEN ONZE NIEUWE VERVALTERMIJNEN van BOEK 6 al GEWIJZIGD WORDEN ?

CONCLUSIE VAN ADVOCaat-GENERAAL. L. MEDINA van 19 juni 2025 In de Zaak C-338/24

„ Prejudiciële verwijzing – Richtlijn 85/374/EEG – Bescherming van de consument – Aansprakelijkheid voor producten met gebreken – Artikel 13 – Verhouding tot de algemene schuldaansprakelijkheidsregeling – Niet-inachtneming van de zorgvuldigheidsplicht met betrekking tot de risico's van het product – Artikel 11 – Verjaringstermijn van tien jaar – Verstrijking van de verjaringstermijn – Complexe en progressieve pathologie – Recht op toegang tot de rechter – Artikel 10 – Verjaringstermijn van drie jaar – Tijdstip waarop de verjaringstermijn aanvangt – Vaststelling van een consolidatiedatum ”

Inleiding

1. Er zijn veertig jaar verstreken sinds richtlijn 85/374/EEG⁽²⁾ een stelsel van risicoaansprakelijkheid voor producten met gebreken heeft ingevoerd. Deze richtlijn is een van de vroegste en waarschijnlijk meest duurzame⁽³⁾ harmonisatiepogingen op het gebied van het Europese privaatrecht en met name van de aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad. Het gebied waarop deze richtlijn is vastgesteld, vormt de „kern” van het verbintenissenrecht. Het gevoelige karakter van deze vaststelling wordt nog versterkt door het feit dat richtlijn 85/374 voor de punten die zij regelt een volledige harmonisatie nastreeft, waardoor de aan de lidstaten gelaten beoordelingsmarge wordt beperkt. Het is dus niet verbazingwekkend dat een groot deel van de aan het Hof voorgelegde vragen over die richtlijn betrekking heeft op wat terecht als „verborgen gebreken van de Europese harmonisatie” is gekenmerkt.

2. Richtlijn 85/374 beoogt een complex evenwicht te bereiken tussen de uiteenlopende belangen die spelen: de belangen van consumenten en producenten, technologische vooruitgang en productveiligheid. Hoewel het doel ervan de marktintegratie is, heeft zij belangrijke gevolgen voor de mens wanneer consumenten lichamelijk letsel hebben geleden dat aan een gebrekkig product wordt toegeschreven. De onderhavige zaak heeft in het bijzonder betrekking op de uitzonderlijke situatie van gelaedeerden met een progressieve pathologie die aan vaccinatie wordt toegeschreven. Het Hof wordt verzocht om ten aanzien van deze personen te beoordelen of de toepassing van de in die richtlijn gestelde termijn

van tien jaar voor het instellen van een schadevordering verenigbaar is met artikel 47 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (hierna: „Handvest”).

II. Toepasselijke bepalingen

3. Artikel 10, lid 1, van richtlijn 85/374 luidt als volgt:

„De lidstaten bepalen in hun wetgeving dat de vordering tot schadevergoeding uit hoofde van deze richtlijn na drie jaar verjaart. Deze termijn begint te lopen op de dag waarop de eiser kennis kreeg dan wel had moeten krijgen van de schade, het gebrek en de identiteit van de producent.”

4. Artikel 11 van die richtlijn heeft de volgende bewoordingen:

„De lidstaten bepalen in hun wetgeving dat de rechten die de gelaedeerde aan deze richtlijn ontleent, komen te vervallen na een termijn van tien jaar, te rekenen vanaf de dag waarop de producent het product dat de schade heeft veroorzaakt in het verkeer heeft gebracht, tenzij de gelaedeerde gedurende die periode een gerechtelijke procedure tegen hem heeft ingesteld.”

1. Risicoaansprakelijkheid wegens gebrekkigheid van het product

26. Artikel 1 van richtlijn 85/374, volgens hetwelk „[d]e producent [...] aansprakelijk [is] voor de schade, veroorzaakt door een gebrek in zijn product”, gelezen in het licht van de eerste en de tweede overweging van deze richtlijn, formuleert het beginsel van de objectieve schuldloze aansprakelijkheid, ofwel risicoaansprakelijkheid, van de producent voor schade die is veroorzaakt door de gebrekkigheid van zijn producten.

27. Uit artikel 4 van richtlijn 85/374 volgt dat de gelaedeerde, om schadevergoeding te vorderen, de schade, het gebrek en het oorzakelijk verband tussen het gebrek en de schade moet bewijzen. Deze drie voorwaarden volstaan om de aansprakelijkheid vast te stellen.

28. De schuld van de producent is daarentegen niet relevant. Productaansprakelijkheid is *objectief* en gebaseerd op de gebrekkigheid van het product. Met andere woorden, zoals uit de rechtsleer blijkt, is de aansprakelijkheid „*gebaseerd op het gebrek’ en niet op de ,schuld’*”.

29. Het gebrek wordt aangetoond door objectieve overwegingen. Volgens artikel 6 van richtlijn 85/374 is een product gebrekking wanneer het niet de veiligheid biedt die – gelet op alle omstandigheden, met name de presentatie van dit product, het redelijkerwijs te verwachten gebruik ervan en het tijdstip waarop het in het verkeer is gebracht – mag worden verwacht. Volgens de zesde overweging van deze richtlijn moet dit bovendien worden beoordeeld aan de hand van de verwachtingen die het grote publiek gerechtigd is te hebben.

2. Verhouding tussen de risicoaansprakelijkheidsregeling van richtlijn 85/374 en de nationale aansprakelijkheidsregelingen

35. Artikel 13 van richtlijn 85/374 bevat de basisregel voor de verhouding tussen de risicoaansprakelijkheidsregeling van de richtlijn en de nationale aansprakelijkheidsregelingen: die richtlijn „laat de rechten die de gelaedeerde ontleent aan het recht inzake contractuele of buitencontractuele aansprakelijkheid of aan een op het ogenblik van de kennisgeving van [die] richtlijn bestaande speciale aansprakelijkheidsregeling onverlet”.

37. Aldus moet de verwijzing in artikel 13 van richtlijn 85/374 naar de rechten die de gelaedeerde ontleent aan het recht inzake contractuele of buitencontractuele

aansprakelijkheid, aldus worden uitgelegd dat de door de genoemde richtlijn ingevoerde regeling „niet de toepassing uitsluit van andere stelsels van contractuele of buitencontractuele aansprakelijkheid die op een andere grondslag berusten, zoals de aansprakelijkheid wegens verborgen gebreken of onrechtmatige daad”.

38. Hoewel het duidelijk is dat de risicoaansprakelijkheidsregeling van richtlijn 85/374 naast de nationale regelingen inzake schuldaansprakelijkheid bestaat, moet worden onderzocht of schuld betrekking kan hebben op de gebrekkigheid van een product.

3. Kan schuld betrekking hebben op de gebrekkigheid van een product?

39. Zoals reeds gezegd, is de aansprakelijkheidsregeling van richtlijn 85/374 losgekoppeld van elk schuldvereiste jegens de producent met betrekking tot een gebrekkig product. In geval van schuld met betrekking tot een gebrekkig product is de aansprakelijkheid van een andere aard dan die waarin de richtlijn voorziet. Die richtlijn verzet zich er dus niet tegen dat een lidstaat bepaalt dat de producent aansprakelijk kan worden gesteld voor schuldige gedragingen met betrekking tot een gebrekkig product. Dergelijk gedragingen kunnen bestaan in het in het verkeer houden van een product waarvan de producent weet dat het gebrekkig is dan wel het verzuim om de zorgvuldigheidsplicht in acht te nemen en preventieve maatregelen te treffen door meer te investeren in experimenten en onderzoek naar de aan het product verbonden risico's waarvan de producent in kennis is gesteld.

40. De erkenning van schuldaansprakelijkheid in dergelijke situaties botst niet met de aansprakelijkheidsregeling van richtlijn 85/374. Dat is het geval omdat het gedrag dat ten grondslag ligt aan de schuldaansprakelijkheid in de betrokken situaties, weliswaar noodzakelijkerwijs *betrekking heeft* op het gebrek en de veiligheid van het product, maar niet *uitsluitend* afhangt van het gebrek. Hetgeen de aard van die algemene aansprakelijkheid *onderscheidt* van die van de bij richtlijn 85/374 ingevoerde risicoaansprakelijkheid is het bewijs van specifiek onrechtmatig gedrag van de producent. Het Hof heeft vastgesteld dat artikel 15 van richtlijn 85/374 de lidstaten weliswaar toestaat om de in artikel 7, onder e), van die richtlijn genoemde grond voor exoneration van aansprakelijkheid volledig op te heffen, maar niet om *de voorwaarden* voor de toepassing van de exoneration te *wijzigen*.

42. De invoering van een algemene verplichting tot controle van het product als voorwaarde voor een producent om zich te beroepen op het in het arrest Commissie/Frankrijk aan de orde gestelde ontwikkelingsrisicoverweer, is een andere vraag dan die welke in casu aan de orde is. De verwijzende rechter beschrijft een situatie waarin de producent, hoewel deze op de hoogte is van de eventuele risico's die uit het gebrek van het product voortvloeien, niet de nodige zorgvuldigheid aan de dag legt en geen passende maatregelen neemt om de schadelijke gevolgen van het gebrekkige product te voorkomen. De aansprakelijkheid heeft dus niet uitsluitend betrekking op de gebrekkigheid van het product, maar ook op de aan de producent toegerekende schuld.

43. Gelet op het voorgaande ben ik van mening dat artikel 13 van richtlijn 85/374, gelezen in het licht van het arrest González Sánchez van het Hof, aldus moet worden uitgelegd dat **de gelaedeerde van een gebrekkig product van de producent vergoeding van zijn schade kan vorderen in het kader van een nationale algemene schuldaansprakelijkheidsregeling, voor zover een dergelijke regeling niet uitsluitend berust op de gebrekkigheid van het product.** De schuld kan met name bestaan in het in het verkeer houden van een product terwijl de producent weet dat het gebrekkig is, of in het feit dat de producent, ondanks dat

hij van deze risico's op de hoogte is gebracht, geen zorgvuldigheid betracht ten aanzien van de risico's van het product.

B. Tweede prejudiciële vraag

44. Met zijn tweede vraag wenst de verwijzende rechter in wezen te vernemen of artikel 11 van richtlijn 85/374, volgens hetwelk de rechten die een gelaedeerde aan de richtlijn ontleent, komen te vervallen na het verstrijken van een termijn van tien jaar, die begint te lopen op de dag waarop het product dat de schade heeft veroorzaakt in het verkeer is gebracht, in strijd is met het door artikel 47 van het Handvest gewaarborgde recht op toegang tot de rechter, voor zover hierdoor een gelaedeerde die als gevolg van een gebrekkig product aan een progressieve pathologie lijdt, het recht op toegang tot de rechter wordt ontnomen.

45. Artikel 11 van richtlijn 85/374 brengt een volledige harmonisatie tot stand van de regels betreffende de beperking van de krachtens deze richtlijn aan een gelaedeerde verleende rechten. Dit artikel voorziet in een uniforme termijn van tien jaar na afloop waarvan deze rechten komen te vervallen (hierna: „vervaltermijn”) en de producent van zijn aansprakelijkheid krachtens de bij de richtlijn ingevoerde regeling wordt ontheven. Het bepaalt op bindende wijze dat de termijn aanvangt op de dag waarop de producent het product dat de schade heeft veroorzaakt, in het verkeer heeft gebracht. Het vermeldt als enige aanleiding voor een onderbreking van deze termijn de inleiding van een gerechtelijke procedure tegen deze producent.

54. Om in te gaan op de vraag of artikel 11 van richtlijn 85/374 verenigbaar is met artikel 47 van het Handvest, moet **om te beginnen worden vastgesteld of de termijn voor het instellen van een gerechtelijke procedure botst met een door het Unierecht gewaarborgd recht.**

55. De Nederlandse regering, de Commissie en de Raad betogen in hun schriftelijke opmerkingen dat de vaststelling van de vervaltermijn van tien jaar geen beperking vormt van een door het Unierecht gewaarborgd recht. Dat is het geval omdat, wanneer de relevante termijn is verstreken, het recht van de gelaedeerde om schadevergoeding te vorderen vervalst. Aangezien er geen recht bestaat, kan de gelaedeerde zich niet langer beroepen op door het Unierecht gewaarborgde rechten en vrijheden en kan er dus geen sprake zijn van schending van artikel 47 van het Handvest. De vervaltermijn moet volgens deze opvatting louter worden opgevat als een beperking in de tijd van de rechten die de gelaedeerden aan richtlijn 85/374 ontleen, waarbij het zo is dat het Handvest, zodra deze termijn is verstreken, niet van toepassing is.

56. Ik kan mij niet vinden in die uitlegging van artikel 47 van het Handvest.

57. Artikel 51, lid 1, van het Handvest bevestigt de vaste rechtspraak van het Hof dat de in de rechtsorde van de Unie gewaarborgde grondrechten toepassing kunnen vinden in alle situaties die door het Unierecht worden beheerst.

60. De situatie van een gelaedeerde van een gebrekkig product die schadevergoeding vordert van de producent uit hoofde van de risicoaansprakelijkheid van richtlijn 85/374 valt duidelijk onder het Unierecht. Door zich te beroepen op het recht op schadevergoeding waarin deze richtlijn voorziet, beroept de gelaedeerde zich op het recht op een doeltreffende voorziening in rechte van artikel 47 van het Handvest.

61. Het feit dat in artikel 11 van richtlijn 85/374 een vervaltermijn is vastgesteld waarna het recht op schadevergoeding tenietgaat, betekent niet dat deze laatste bepaling kan ontsnappen aan elke toetsing van de verenigbaarheid ervan met artikel 47 van het Handvest. Het tenietgaan van het materiële recht is immers slechts het gevolg van de

toepassing van de vervaltermijn waarin deze richtlijn voorziet. De toetsing van de geldigheid van artikel 11 van richtlijn 85/374 aan artikel 47 van het Handvest moet gericht zijn op het feit dat er sprake is van een vervaltermijn en op de kenmerken van die termijn, met inbegrip van de duur ervan, het tijdstip waarop deze aanvangt en de gebeurtenissen die de termijn kunnen schorsen of stuiten.

64. De vaststelling in artikel 11 van richtlijn 85/374 van een vervaltermijn om een gerechtelijke procedure in te stellen moet dus worden beschouwd als een beperking van het recht van een gelaedeerde op een doeltreffende voorziening in rechte. Vervolgens moet worden onderzocht of een dergelijke beperking kan worden gerechtvaardigd.

65. Het Hof heeft er reeds op gewezen dat het in artikel 47 van het Handvest neergelegde beginsel van een doeltreffende voorziening in rechte verschillende aspecten bevat, waaronder het recht op toegang tot de rechter.

66. Artikel 47 van het Handvest verankert in het Unierecht de bescherming die wordt geboden door artikel 6, lid 1, van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM)

67. Voor zover het Handvest rechten bevat die corresponderen met die welke door het EVRM worden gewaarborgd, dienen deze rechten krachtens artikel 52, lid 3, van dat Handvest dezelfde betekenis en reikwijdte te hebben als de in het EVRM neergelegde rechten. Zulks staat er evenwel niet aan in de weg dat het recht van de Unie een ruimere bescherming biedt. Bij de uitlegging van artikel 47 van het Handvest moet het Hof dan ook rekening houden met de daarmee corresponderende rechten die worden gewaarborgd door artikel 6, lid 1, EVRM, zoals deze als minimumbeschermingsniveau zijn uitgelegd door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM)

68. Uit de rechtspraak van het Hof volgt dat het recht op toegang tot de rechter geen absoluut recht is en derhalve kan worden onderworpen aan evenredige beperkingen waarmee een legitiem doel wordt nagestreefd en die dat recht niet in zijn kern aantasten. Zoals blijkt uit artikel 52, lid 1, van het Handvest, **staat het Handvest beperkingen op de uitoefening van die rechten toe, mits deze beperkingen bij wet worden gesteld, de wezenlijke inhoud van die rechten eerbiedigen en, met inachtneming van het evenredigheidsbeginsel, noodzakelijk zijn en daadwerkelijk beantwoorden aan door de Unie erkende doelstellingen van algemeen belang** of aan de eisen van de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen

69. Wat in de eerste plaats het vereiste betreft dat elke beperking van de uitoefening van de grondrechten bij wet moet worden gesteld, moet worden opgemerkt dat artikel 11 van richtlijn 85/374 uitdrukkelijk in de regel van de vervaltermijn voorziet. **Het legaliteitsbeginsel is dus in acht genomen.**

70. Wat in de tweede plaats de wezenlijke inhoud van het recht op toegang tot de rechter betreft, heeft het Hof geoordeeld dat de wezenlijke inhoud van het in artikel 47 van het Handvest neergelegde recht op een doeltreffende voorziening in rechte er onder andere in bestaat dat de houder van dit recht toegang moet hebben tot een gerecht dat bevoegd is om de eerbiediging van de uit het Unierecht voortvloeiende rechten te waarborgen en om daartoe alle voor het bij hem aanhangige geding relevante feitelijke en juridische kwesties te onderzoeken

71. Dienaangaande zij opgemerkt dat uit artikel 11 van richtlijn 85/374 volgt dat de rechten die na het verstrijken van de termijn van tien jaar zijn vervallen, enkel de rechten zijn die door deze richtlijn worden toegekend. Artikel 11 van richtlijn 85/374, gelezen in het licht van artikel 13 ervan, staat er niet aan in de weg dat de gelaedeerde een vordering instelt

op grond van het nationale recht inzake contractuele of buitencontractuele aansprakelijkheid, voor zover de toepasselijke nationale aansprakelijkheidsregeling waarop die gelaedeerde zich beroept, verschilt van die van deze richtlijn

75. De lidstaten zijn hoe dan ook niet verplicht om in het kader van hun algemene aansprakelijkheidsregeling te voorzien in een langere verjaringstermijn op grond waarvan gelaedeerden hun vordering kunnen instellen op een andere grondslag dan die van richtlijn 85/374.

76. Het feit dat er meerdere rechten en rechtsmiddelen met een andere rechtsgrondslag naast elkaar bestaan, lijkt dus niet te kunnen aantonen dat de wezenlijke inhoud van het recht op toegang tot de rechter niet wordt aangetast.

77. De vervaltermijn van artikel 11 van richtlijn 85/374 is „een absolute termijn”. De enige omstandigheid die aan het tenietgaan van de rechten in de weg kan staan, is dat de gelaedeerde tijdens die termijn een gerechtelijke procedure tegen de producent heeft ingesteld. De vervaltermijn wordt onvoorwaardelijk gehanteerd in die zin dat hij systematisch van toepassing is op iedere gelaedeerde, zonder uitzondering en zonder individuele beoordeling van de aard van de geleden schade en van het vermogen van de gelaedeerden om de geleden schade te begroten.

82. Uit deze rechtspraak van het EHRM volgt dat **de onvoorwaardelijke toepassing van een vervaltermijn op slachtoffers van een progressieve pathologie afbreuk kan doen aan het recht op toegang tot de rechter wanneer de gelaedeerde geen schadevordering kan instellen zolang hij niet in de gelegenheid is om de volledige omvang van de schade te beoordelen.**

83. Volgens deze redenering lijkt de onvoorwaardelijke toepassing van de vervaltermijn in artikel 11 van richtlijn 85/374 op alle gelaedeerden, en met name op degenen die aan een progressieve pathologie lijden en die volgens de medische bewijsstukken niet de volledige omvang van hun letsel kunnen kennen, de kern van het in artikel 47 van het Handvest neergelegde recht op toegang tot de rechter te kunnen aantasten.

84. De Nederlandse regering heeft evenwel betoogd dat artikel 11 van richtlijn 85/374 geen afbreuk doet aan de wezenlijke inhoud van het recht op toegang tot de rechter van gelaedeerden die aan een progressieve pathologie lijden. Dit is het geval omdat er duidelijk sprake is van schade, ook al kan de omvang van de schade toenemen. Zo kan het slachtoffer van een progressieve pathologie, in tegenstelling tot het slachtoffer van een latente pathologie, vóór het verstrijken van de vervaltermijn een vordering tot schadevergoeding instellen.

85. Ook de Duitse regering onderschrijft dit standpunt en is van mening dat het de taak van de lidstaten is om gelaedeerden de mogelijkheid te bieden om actie te ondernemen voordat de vordering is verjaard. Zij heeft in haar schriftelijke opmerkingen en ter terechtzitting uitvoerig uiteengezet dat naar Duits recht de gelaedeerde een declaratoire vordering (*Feststellungsklage*) kan instellen. Deze declaratoire vordering strekt ertoe de aansprakelijkheid van de producent voor de betaling van schadevergoeding vast te stellen, hoewel de schade zich verder ontwikkelt en het bedrag ervan nog niet kwantificeerbaar is. Bovendien stuit zij de vervaltermijn van tien jaar van artikel 11 van richtlijn 85/374.

Men zou dus kunnen betogen dat het een zaak van nationaal procesrecht is om de situatie te regelen van gelaedeerden die aan een progressieve pathologie lijden en om te voorzien in passende mechanismen zodat wordt voorkomen dat de vordering van deze personen verjaart. Volgens deze benadering zou niet artikel 11 van richtlijn 85/374 het recht op

toegang tot de rechter schenden, maar het nationale procesrecht indien de situatie van die personen niet in aanmerking wordt genomen.

87. Deze benadering houdt echter geen stand. Ten eerste is zij moeilijk te verenigen met de volledige harmonisatie van de verjaringstermijn die deze bepaling bewerkstelligt en kan zij voor slachtoffers van een progressieve pathologie leiden tot een versnippering van de bescherming van het recht op toegang tot de rechter. In dit verband moet eraan worden herinnerd dat anders dan de verjaringstermijn van artikel 10, lid 2, van richtlijn 85/374, die de wettelijke regelingen van de lidstaten inzake schorsing of stuiting onverlet laat, de in artikel 11 van deze richtlijn gestelde vervaltermijn niet verwijst naar dergelijke wettelijke regelingen. Naar aanleiding van een vraag die het Hof ter terechtzitting aan de Commissie heeft gesteld over de kenmerken van die vervaltermijn, heeft de Commissie aangegeven dat de nationale procedurele mechanismen die mogelijkterwijs gelden wanneer het gaat om een progressieve pathologie, de volledige harmonisatie die door de vervaltermijn tot stand is gebracht niet mogen ondermijnen.

88. Ten tweede lijkt de benadering waarbij de kwestie aan de nationale procedurele autonomie wordt overgelaten, niet het risico weg te nemen dat de vaststelling in het Unierecht van een onvoorwaardelijke vervaltermijn tot vruchteloze schadeclaims leidt. Indien gelaedeerden verplicht zijn hun vordering *voortijdig* in te stellen, voordat zij hun ziekte kunnen beoordelen, lopen zij het risico dat zij geen toegang hebben tot alle informatie. Ter terechtzitting heeft de raadsman van LF betoogd dat het deskundigenonderzoek zonder alle beschikbare informatie ongunstig zal zijn voor de gelaedeerde. De vordering van de gelaedeerde is dan gedoemd om te resulteren in een onvolledige schadevergoeding of, erger, te mislukken. Een dergelijk resultaat zou in strijd zijn met artikel 47 van het Handvest, dat de houder van het recht de mogelijkheid biedt om een doeltreffende voorziening in rechte voor te bereiden en in te stellen. Volgens de rechtspraak van het EHRM moet het recht op toegang tot de rechter „concreet en doeltreffend” en niet „theoretisch of illusoir” zijn.

89. Om deze redenen ben ik van mening dat de onvoorwaardelijke toepassing van de termijn van tien jaar van artikel 11 van richtlijn 85/374 op alle gelaedeerden, zonder rekening te houden met de bijzondere omstandigheden van personen met een progressieve pathologie wier aandoening niet vóór het verstrijken van die termijn is geconsolideerd, de wezenlijke inhoud van het door artikel 47 van het Handvest gewaarborgde recht op toegang tot de rechter niet eerbiedigt.

90. Ten derde moet, voor het geval dat het Hof mijn analyse aangaande de wezenlijke inhoud van het recht op toegang tot de rechter niet deelt, worden nagegaan of de in artikel 11 van richtlijn 85/374 vastgestelde vervaltermijn in overeenstemming is met het evenredigheidsbeginsel wanneer die termijn wordt toegepast op gelaedeerden die aan een progressieve pathologie lijden.

91. **Het evenredigheidsbeginsel** vereist dat de beperkingen die door met name Unierechtelijke handelingen aan in het Handvest neergelegde rechten en vrijheden kunnen worden gesteld niet buiten de grenzen treden van wat passend en noodzakelijk is voor de verwezenlijking van de rechtmatige doelstellingen die met de betrokken regeling worden nagestreefd of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Wanneer een keuze tussen meerdere passende maatregelen mogelijk is, moet de minst belastende worden gekozen. Bovendien kan een doelstelling van algemeen belang niet worden nagestreefd zonder rekening te houden met het feit dat deze doelstelling in overeenstemming moet worden gebracht met de door de maatregel aangetaste

grondrechten, zulks via een evenwichtige afweging tussen de doelstelling van algemeen belang en de op het spel staande rechten, om ervoor te zorgen dat de door die maatregel berokkende nadelen niet onevenredig zijn aan de nagestreefde doelen.

96. Met betrekking tot de vraag of de aan de orde zijnde vervaltermijn van tien jaar verder gaat dan wat passend en noodzakelijk is voor de verwezenlijking van deze doelstellingen, moet worden opgemerkt dat de risicoaansprakelijkheidsregeling van richtlijn 85/374 het resultaat is van een complexe afweging van verschillende belangen. (Uit de hierboven aangehaalde rechtspraak volgt dat de verjaringsregels de rechtszekerheid waarborgen en rekening houden met het feit dat de risicoaansprakelijkheid voor de producenten een zwaardere last vormt dan een nationale algemene aansprakelijkheidsregeling, hetgeen ook tot uiting komt in de noodzaak om een verzekering af te sluiten tegen de risico's die aan die specifieke aansprakelijkheid zijn verbonden.

97. Gelet op de ruime beoordelingsmarge waarover de Uniewetgever beschikt om de verschillende betrokken belangen tegen elkaar af te wegen, lijkt een termijn van tien jaar vanaf het in de handel brengen van het gebrekkige product „in het algemeen” en „in de overgrote meerderheid van de gevallen”, zoals de Commissie in haar schriftelijke opmerkingen heeft aangegeven, voldoende lang om gelaedeerden in staat te stellen een vordering tegen de producent in te stellen.

98. Zoals in de rechtsleer treffend is benadrukt, is er echter geen „universele” vervaltermijn die de belangen van producenten en van slachtoffers van lichamelijk letsel op juiste wijze in evenwicht kan brengen. Hoewel de termijn van tien jaar voor gelaedeerden in abstracto beschouwd voldoende lang lijkt, lijkt hij niet geschikt te zijn wanneer het gaat om bepaalde uitzonderlijke gevallen van lichamelijk letsel waarbij het letsel zich niet onmiddellijk of kort na het schadebrengende feit voordoet, maar progressief is. Wanneer er geen rekening wordt gehouden met die specifieke situatie, wordt voorbijgegaan aan het feit dat het verval van de rechten van de desbetreffende gelaedeerden niet het gevolg is van hun stilzitten, maar van hun tegenspoed dat zij aan een progressieve pathologie lijden.

99. De Commissie heeft in haar schriftelijke opmerkingen en ter terechtzitting in wezen betoogd dat gelaedeerden die aan een progressieve pathologie lijden, binnen de vervaltermijn een vordering kunnen instellen wanneer zij zich bewust zijn van bepaalde symptomen en een bepaald bedrag aan schadevergoeding (*un certain dédommagement*) kunnen verkrijgen. Deze vergoeding zal noodzakelijkerwijs gedeeltelijk zijn indien de gevolgen van het gebrekkige product niet volledig kunnen worden ontdekt wanneer de vordering wordt ingesteld. Voorts heeft de Commissie erop gewezen dat, indien de regels van nationaal recht daarin voorzien, **de gelaedeerde kan verzoeken om opschorting van de procedure totdat de schade volledig bekend is, teneinde hem in staat te stellen zijn oorspronkelijke vordering aan te vullen en volledige vergoeding van de schade te verkrijgen.**

100. Om de hierboven uiteengezette redenen lijkt de mogelijkheid om gedeeltelijke schadevergoeding te verkrijgen niet bevredigend vanuit het oogpunt van het recht van een gelaedeerde om een doeltreffende vordering in te stellen. Bovendien kan het feit dat het nationale procesrecht kan voorzien in de mogelijkheid om te verzoeken om schorsing van de procedure totdat de volledige schade bekend is, niet alleen hypothetisch zijn, maar zich ook, afhankelijk van de precieze bepalingen van het nationale recht, niet verdragen met de door richtlijn 85/374 tot stand gebrachte volledige harmonisatie van de vervaltermijn.

101. De noodzaak om de onevenredige uitkomst van de toepassing van een absolute vervaltermijn voor bepaalde categorieën schade te verhelpen, wordt bevestigd door de wijzigingen die bij richtlijn (EU) 2024/2853 zijn aangebracht.

103. Om die redenen ben ik van mening dat de toepassing van de vervaltermijn van tien jaar van artikel 11 van richtlijn 85/374 onevenredig afbreuk doet aan het recht op toegang tot de rechter voor gelaedeerden die aan een progressieve pathologie lijden en die, vanwege het evolutieve karakter van hun pathologie, hun toestand niet volledig kunnen beoordelen en derhalve niet in staat zijn geweest om binnen die termijn een procedure tegen de producent in te leiden.

104. De wijze waarop de vervaltermijn moet worden aangepast aan uitzonderlijke gevallen van gelaedeerden die aan een progressieve pathologie lijden en de afweging van alle betrokken belangen zijn een zaak van de Uniewetgever.

C. Derde prejudiciële vraag

106. Met zijn derde vraag wenst de verwijzende rechter in wezen te vernemen of artikel 10 van richtlijn 85/374 aldus moet worden uitgelegd dat in geval van een progressieve pathologie de verjaringstermijn van drie jaar voor de vordering tot schadevergoeding begint te lopen op de dag waarop de volledige omvang van de schade bekend is, met name door de vaststelling van een consolidatiedatum, die wordt gedefinieerd als het tijdstip waarop de toestand van de gelaedeerde niet langer progressief is. De verwijzende rechter wenst tevens te vernemen of deze verjaringstermijn, subsidiair, moet worden geacht te beginnen lopen vanaf de datum waarop de schade zich duidelijk heeft geopenbaard en in verband kan worden gebracht met het gebrekkige product, ongeacht de verdere ontwikkeling van de schade.

124. Gelet op het voorgaande ben ik van mening dat artikel 10, lid 1, van richtlijn 85/374 aldus moet worden uitgelegd dat wanneer er sprake is van een progressieve pathologie, de in die bepaling vastgestelde verjaringstermijn van drie jaar begint te lopen op de datum waarop de schade is geconsolideerd, die wordt gedefinieerd als het tijdstip waarop uit medische bewijsstukken blijkt dat de toestand van de gelaedeerde zich niet verder ontwikkelt.

V. Conclusie

125. Gelet op een en ander geef ik het Hof in overweging om de door de cour d'appel de Rouen gestelde vragen te beantwoorden als volgt:

„1) Artikel 13 van richtlijn 85/374/EEG van de Raad van 25 juli 1985 betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen der lidstaten inzake de aansprakelijkheid voor producten met gebreken, gelezen in het licht van het arrest van het Hof van 25 april 2002, *González Sánchez* (C-183/00, EU:C:2002:255), moet aldus worden uitgelegd dat de gelaedeerde van een gebrekkig product van de producent vergoeding van zijn schade kan vorderen in het kader van een nationale algemene schuldaansprakelijkheidsregeling, voor zover een dergelijke regeling niet uitsluitend berust op de gebrekkigheid van het product. De schuld kan met name bestaan in het in het verkeer houden van een product terwijl de producent weet dat het gebrekkig is, of in het feit dat de producent, ondanks dat hij van deze risico's op de hoogte is gebracht, geen zorgvuldigheid betracht ten aanzien van de risico's van het product.

2) Artikel 11 van richtlijn 85/374, op grond waarvan de door deze richtlijn aan de gelaedeerde verleende rechten vervallen na het verstrijken van een termijn van tien jaar vanaf de datum waarop het schadelijke product in het verkeer is gebracht, is ongeldig in het

licht van artikel 47 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie voor zover de toepassing van dat artikel tot gevolg heeft dat gelaedeerden die aan een progressieve pathologie lijden en die blijkens medische bewijsstukken, vanwege de progressieve aard van hun gezondheidstoestand, de hun berokkende schade niet volledig kunnen inschatten en derhalve niet binnen die termijn een procedure tegen de producent kunnen instellen, hun recht om schadevergoeding te vorderen zien vervallen en daardoor geen recht op toegang tot de rechter hebben.

3) Artikel 10, lid 1, van richtlijn 85/374 moet aldus worden uitgelegd dat wanneer er sprake is van een progressieve pathologie, de in die bepaling vastgestelde verjaringstermijn van drie jaar begint te lopen op de datum waarop de schade is geconsolideerd, die wordt gedefinieerd als het tijdstip waarop uit medische bewijsstukken blijkt dat de toestand van de gelaedeerde zich niet verder ontwikkelt.”

ONZE BESLUITEN: Als de stelling van de Advocaat-generaal bevestigd wordt trekken we hieruit volgende besluiten

1. Los van de regelgeving op de objectieve produktaansprakelijkheid volgens de Europese richtlijn, kan de benadeelde ook nog steeds een procedure starten op basis van de fout aansprakelijkheid. (voor België op basis van het nieuwe Boek 6 van het BWB het algemene art.6.6 en specifiek art.6.41)
2. De voorziene **vervaltermijn** voor het indienen van een vordering van tien jaar of een kortere nationaal vastgelegde periode, zal voor gebreken die opgemerkt worden binnen die periode niet ingaan vanaf het op de markt brengen van het defecte product maar bij gebreken met voortdurende gevolgen **vanaf de beëindiging of consolidatie van de gevolgen** ervan (stelling welke dan ook een andere interpretatie zou moeten geven aan ons nieuw art.6.52 wat de verjaringstermijnen betreft :

Art. 6.52 Verval- en verjaringstermijnen

§ 1. Onverminderd artikel 2277ter van het oud Burgerlijk Wetboek, vervalt het recht van de benadeelde om van de producent schadevergoeding te bekomen uit hoofde van deze afdeling na een termijn van tien jaar, te rekenen van de dag waarop deze het product in het verkeer heeft gebracht, tenzij de benadeelde gedurende die periode op grond van deze afdeling een gerechtelijke procedure heeft ingesteld.

§ 2. Onverminderd artikel 2277ter van het oud Burgerlijk Wetboek, verjaart de rechtsvordering ingesteld op grond van deze afdeling door verloop van drie jaar, te rekenen van de dag waarop de benadeelde redelijkerwijs kennis had moeten hebben van de schade, het gebrek en de identiteit van de producent.

De bepalingen van het oud Burgerlijk Wetboek betreffende schorsing en stuiting van de verjaring zijn op die rechtsvorderingen van toepassing.

Volgens de stelling van de advocaat-generaal zou dus de §1 van dit artikel moeten aangevuld geïnterpreteerd worden als zijnde niet tien jaar na het in het verkeer brengen maar tien jaar na de evolutieve beëindiging van de gevolgen en §2 zou moeten aangevuld worden met de melding dat de drie jaar na kennis van de schade en het gebrek zou moeten opgevat worden als drie jaar na kennisname van alle mogelijke evolutieve gevolgen.

We wachten de uitspraak af van het Hof

Raad
vanState

DUIDELIJKHEID IN SELECTIECRITERIA EN CORRECTE TOEPASSING

ARREST RvS VOORZITTER VAN DE XIVe KAMER

nr. 263.154 van 29 april 2025 in de zaak A. 244.509/XIV-39.770

Beoordeling

10. De verzoekende partij betoogt in essentie dat de verwerende partij, door in het selectie criterium uitdrukkelijk **referentieprojecten “van vergelijkbare omvang”** te vragen, zij het betreffende kwalitatief selectie criterium heeft verbonden aan een gepast niveau, waartoe zij als aanbestedende overheid, overeenkomstig artikel 65, tweede lid, van het koninklijk besluit van 18 april 2017, verplicht is. Zij stelt vervolgens vast dat slechts één van de door de tussenkomen de partij voorgelegde referenties redelijkerwijze kan beantwoorden aan dit gepast niveau, aangezien de vier andere referenties projecten met een veel lagere financiële omvang betreffen.

11. Overeenkomstig artikel 66, § 1, eerste lid, 2°, van de wet van 17 juni 2016 mag de opdracht enkel worden gegund nadat de aanbestedende overheid erop heeft toegezien dat de offerte afkomstig is van een inschrijver die voldoet aan de door haar vastgestelde selectiecriteria.

Overeenkomstig artikel 71 van de wet van 17 juni 2016 dienen de kwalitatieve selectiecriteria **verband te houden met en in verhouding te staan tot** het voorwerp van de opdracht.

Artikel 65, eerste lid, van het koninklijk besluit van 18 april 2017 bepaalt nader dat de aanbestedende overheid verplicht is om elk kwalitatief selectie criterium van economische, financiële en/of technische aard, te verbinden aan een gepast niveau, behalve wanneer één van de gebruikte criteria zich daar niet toe leent, en dat elk criterium moet worden geformuleerd op een voldoende duidelijke wijze teneinde de selectie van de kandidaten of van de inschrijvers toe te laten.

Het komt in de eerste plaats aan de aanbestedende overheid toe om de voorgelegde referenties te beoordelen op de overeenstemming met het gevraagde. Het beginsel *patere legem quam ipse fecisti* verplicht het bestuur de algemene regels die het zelf heeft

vastgesteld te eerbiedigen bij de concrete toepassing ervan. Wanneer niet is voldaan aan de gestelde minimumeisen inzake selectie mag de aanbestedende overheid de betrokken inschrijver niet selecteren, op straffe van haar eigen bestek te schenden.

12. In de bepaling onder 'Selectiecriteria' worden "3 referentie projecten van vergelijkbare omvang waarbij gevel en het interieur van geklasseerde monumenten gerenoveerd worden" vereist. In een attest van goede uitvoering van de opdrachtgever dient onder meer een **"korte omschrijving" en het "bedrag"** te worden vermeld.

De referentieprojecten lijken bijgevolg aan twee cumulatieve voorwaarden te moeten voldoen, namelijk een project te betreffen met **een vergelijkbare omvang** als de huidige opdracht én van **een vergelijkbare aard** als de huidige opdracht, zijnde een interieurrestauratie van een beschermd monument. Aldus gelezen lijkt de omschrijving "vergelijkbare omvang" op het eerste gezicht een kwantitatieve vereiste voor de referenties te vormen.

13. De omstandigheid dat onder 'Minimumvereisten' enkel "3 relevante referentieprojecten met restauratie historisch interieur" worden gevraagd, heeft op het eerste gezicht niet tot gevolg dat de vereiste van "vergelijkbare omvang", ondanks de bepaling onder 'Selectiecriteria', dan toch niet zou gelden, zoals de verwerende partij thans lijkt te suggereren in de nota. De vereiste "van vergelijkbare omvang" lijkt nog steeds **begrepen te zijn in het woord "relevante" referentieprojecten**. Overigens worden in het gunningsverslag de bedragen van de referenties die voor de drie inschrijvers in aanmerking worden genomen, wel degelijk uitdrukkelijk vermeld, en lijkt de verwerende partij deze aldus bij haar beoordeling te hebben betrokken.

Voor zover de tussenkomende partij argumenteert dat voor de beoordeling van de "vergelijkbare omvang", niet enkel rekening moet worden gehouden met het bedrag van de aannemingssom maar ook met de uitvoeringstermijn waarbinnen het referentieproject werd gerealiseerd, en aldus met de dagomzet, volstaat de vaststelling dat de verwerende partij deze interpretatie blijkens het gunningsverslag alvast niet heeft gehanteerd. De vereiste in het betreffend selectie criterium dat in het attest van uitvoering niet enkel het bedrag maar ook het tijdstip van het referentieproject moet worden vermeld, lijkt op het eerste gezicht gesteld om na te zien of de referenties betrekking hebben op de "afgelopen 10 jaar".

14. Het argument dat er sprake zou zijn van een referentieproject van vergelijkbare omvang indien de bedragen van de voorgelegde referentieprojecten de drempels overschrijden die de erkenningsreglementering oplegt, kan evenmin worden bijgevalen. Het bestek vereist naast een erkenning van aannemer in de categorie D23 en D24, klasse 6, ook het voorleggen van drie relevante referentieprojecten. Dat een inschrijver over de voor (het bedrag van) de opdracht vereiste erkenning als aannemer beschikt, lijkt op het eerste gezicht niet in te houden dat hij daardoor ook meteen aan het selectie criterium inzake het voorleggen van drie referentieprojecten "van vergelijkbare omvang" voldoet.

15. De verzoekende partij maakt op het eerste gezicht aannemelijk dat slechts één van de vijf door de tussenkomende partij voorgelegde referentieprojecten een vergelijkbare omvang heeft als de huidige opdracht, namelijk met ongeveer dezelfde waarde als het inschrijvingsbedrag van haar eigen offerte, ook al zou het derde referentieproject een totale aannemingssom van 1.325.923,07 euro omvatten, zoals de tussenkomende partij stelt. Door alle referenties voorgesteld door de tussenkomende partij te aanvaarden en deze inschrijver bijgevolg te selecteren, terwijl vier van de vijf voorgelegde referentieprojecten ver onder de waarde van de huidige opdracht liggen, heeft de verwerende partij op het

eerste gezicht in strijd met haar eigen bestek gehandeld en zodoende het beginsel *patere legem quam ipse fecisti* geschonden.

16. Het eerste middel is in de aangegeven mate ernstig.

VIII. Besluit

17. Het eerste middel is in de aangegeven mate ernstig gebleken. De vordering tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid wordt dan ook ingewilligd.

BONZE CONCLUSIES

In voormeld Arrest herhaalt en bevestigt de Raad van State zijn visie op het gebruik van referenties als selectie criterium:

- a) De aanbesteder bepaalt vrij zijn selectiecriteria mits deze
- b) Verband houden met de opdracht en
- c) Ook proportioneel zijn
- d) De beoordeling of de referenties hieraan voldoen behoort in alle vrijheid toe aan de aanbesteder maar
- e) De Raad van State behoudt het recht om na te zien of de aanbesteder het onderzoek van de referenties zorgvuldig en objectief heeft uitgevoerd

UITSluitING WEGENS SOCIALE SCHULDEN EN REGULARISATIE

ARREST RvS VOORZITTER VAN DE XIVe KAMER

nr. 263.260 van 12 mei 2025 in de zaak A. 244.626/XIV-39.786

Beoordeling

Artikel 68, § 1, van de wet van 17 juni 2016 luidt:

“§ 1. Behalve om dwingende redenen van algemeen belang en behoudens het in paragraaf 3 vermelde geval, sluit de aanbestedende overheid een kandidaat of inschrijver van deelname aan de plaatsingsprocedure uit, in welk stadium van de procedure ook, wanneer de kandidaat of inschrijver niet blijkt te voldoen aan zijn verplichtingen tot betaling van belastingen enerzijds of socialezekerheidsbijdragen anderzijds, tenzij:

1° wanneer het onbetaald gebleven bedrag het door de Koning te bepalen bedrag niet overschrijdt; of

2° wanneer de kandidaat of inschrijver kan aantonen dat hij op een aanbestedende overheid of op een overheidsbedrijf, één of meer schuldvorderingen bezit die zeker, opeisbaar en vrij van elke verbintenis tegenover derden zijn. Deze schuldvorderingen moeten ten minste gelijk zijn aan de achterstallige afbetaling van de fiscale dan wel de sociale schulden verminderd met het door de Koning in uitvoering van de bepaling onder 1° bedoelde drempelbedrag.

Indien de aanbestedende overheid vaststelt dat de fiscale dan wel sociale schulden het in het eerste lid, onder 1°, vermelde bedrag overschrijden, vraagt ze de kandidaat of inschrijver of deze zich in een in het eerste lid, onder 2°, bedoelde situatie bevindt.

De aanbestedende overheid geeft elke ondernemer echter de kans om zich in de loop van de plaatsingsprocedure in regel te stellen ten opzichte van de sociale en fiscale verplichtingen nadat ze een eerste maal heeft vastgesteld dat de kandidaat of inschrijver op dit vlak niet voldeed aan de eisen. **Ze stelt de ondernemer hiervan in kennis.** Vanaf deze kennisgeving geeft de aanbestedende overheid de ondernemer **een termijn van vijf werkdagen om het bewijs te geven van zijn regularisatie.** Van deze regularisatie kan slechts éénmalig gebruik gemaakt worden. Deze termijn gaat in de dag die volgt op de kennisgeving. Voor de berekening van deze termijn is verordening nr. 1182/71 van de Raad van 3 juni 1971 houdende vaststelling van de regels die van toepassing zijn op termijnen, data en aanvangs- en vervaltijden, niet van toepassing.”

Te dezen blijkt op het eerste gezicht niet dat de verwerende partij aan de verzoekende partij de kans heeft gegeven om zich in regel te stellen ten opzichte van de sociale verplichtingen, zoals is bepaald in artikel 68, § 1, derde lid, van de wet van 17 juni 2016.

Uit de bestreden beslissing, zoals bevestigd in de nota, kan worden afgeleid dat de verwerende partij ervan uitgaat dat haar e-mailbericht van 3 maart 2025 te beschouwen is als het verlenen aan de verzoekende partij van een kans tot regularisatie in de zin van die bepaling.

Uit dit e-mailbericht van 3 maart 2025 blijkt evenwel enkel dat de verwerende partij aan de verzoekende partij de vraag heeft gesteld of zij zich in een situatie bevindt als bedoeld in artikel 68, § 1, eerste lid, 2°, van de wet van 17 juni 2016, namelijk het bezitten van een schuldvordering op een aanbestedende overheid of op een overheidsbedrijf van één of meer

schuldvorderingen die zeker, opeisbaar en vrij van elke verbintenis tegenover derden zijn, en die ten minste gelijk zijn aan de achterstallige afbetaling van de sociale schulden verminderd met het onder in artikel 68, § 1, eerste lid, 1°, bedoelde drempelbedrag. Ook de navolgende e-mailberichten van de verwerende partij lijken op deze mogelijke uitzonderingsgrond voort te bouwen.

In de concrete omstandigheden van de zaak maakt de verzoekende partij op het eerste gezicht aannemelijk dat de verwerende partij haar niet de uitdrukkelijke kans heeft geboden om haar sociale schulden te regulariseren en binnen een termijn van vijf werkdagen het bewijs te leveren van deze regularisatie, in de zin van voornoemd artikel 68, § 1, derde lid, van de wet van 17 juni 2016, terwijl dit een wettelijke verplichting betreft.

10. Ten overvloede wordt vastgesteld, voor zover in de bestreden beslissing wordt gemotiveerd dat de verzoekende partij ten tijde van de bestreden beslissing “deze schuldvorderingen [in de zin van artikel 68, § 1, eerste lid, 2°] niet [heeft] voorgelegd” en, verwijzend naar het afbetalingsplan, “ook nog niet bewijzen [heeft] voorgelegd dat hij dat afbetalingsplan strikt in acht neemt”, dat de verzoekende partij op het eerste gezicht aannemelijk maakt dat het bewijs van een goedgekeurd afbetalingsplan op zich volstaat als bewijs van regularisatie in de zin van artikel 68, § 1, derde lid, van de wet van 17 juni 2016. Zij heeft dit bewijs aan de verwerende partij voorgelegd met een e-mailbericht van 20 maart 2025.

In het advies van 29 juli 2021 van de commissie voor overheidsopdrachten, gepubliceerd op de website van de FOD Beleid en Ondersteuning (BOSA), waar de verwerende partij in de nota naar verwijst, wordt bevestigd dat de regularisatie in de zin van artikel 68, § 1, derde lid, van de wet van 17 juni 2016 kan gebeuren door middel van het sluiten van een bindende afbetalingsregeling. Anders dan in het advies evenwel wordt gesteld, lijkt die bepaling op het eerste gezicht niet te impliceren dat, naast het voorleggen van het bewijs van een goedgekeurd afbetalingsplan, ook “de betaling van de eerste schijf” dient plaats te vinden voor het verstrijken van de termijn van vijf werkdagen.

11. Het eerste middel, waarin de schending wordt aangevoerd van artikel 68, § 1, derde lid, van de wet van 17 juni 2016, en van de materiële motiveringsplicht, is in de aangegeven mate ernstig.

VII. Besluit

12. Het eerste middel is in de aangegeven mate ernstig gebleken. De vordering tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid wordt dan ook ingewilligd.

ONZE CONCLUSIE ROND UITSLUITOING VOOR SOCIALE EN FISCALE SCHULDEN EN CONTROLE VAN HET AFBETALINGS-BEWIJS

Wanneer je als aanbesteder vast stelt dat een inschrijver niet heeft voldaan aan zijn fiscale en sociale verplichtingen dien je volgende regels na te leven:

- a) Je moet deze inschrijver hiervan schriftelijk in kennis stellen
- b) Je moet hem vijf dagen hieropvolgend de kans geven zijn regularisatie te bewijzen
- c) Als er een goedgekeurd afbetalingsplan wordt voorgelegd moet je dit als voldoende regularisatie bewijs aannemen
- d) Het naleven van de afbetalingsregeling moet niet binnen die vijf dagen geleverd worden, bevestiging van naleving kan later volgen in elke stand van de plaatsing.

ONTBREKEN VAN EEN ATTEST PLAATSBEZOEK EN SUBSTANTIELE ONREGELMATIGHEID

ARREST RvS VOORZITTER VAN DE XIVe KAMER

nr. 263.169 van 29 april 2025 in de zaak A. 244.554/XIV-39.773

Beoordeling

10. Overeenkomstig artikel 4, eerste lid, van de wet van 17 juni 2016 dienen de aanbesteders de ondernemers op gelijke en niet-discriminerende wijze te behandelen en dienen zij op een transparante en proportionele wijze te handelen.

Luidens artikel 83 van de wet van 17 juni 2016 onderzoekt de aanbestedende overheid de regelmatigheid van de offertes en kan de Koning daartoe de bijkomende nadere regels bepalen.

Artikel 76, § 1, van het koninklijk besluit 18 april 2017 bepaalt dat een offerte ‘substantieel’ of ‘niet substantieel’ onregelmatig kan zijn. Een substantiële onregelmatigheid is onder meer, volgens artikel 76, § 1, vierde lid, 3°, **“de niet-naleving van de minimale eisen en de vereisten die als substantieel worden aangemerkt in de opdrachtdocumenten”**. Artikel 76, § 3, bepaalt dat wanneer zoals te dezen gebruik wordt gemaakt van een openbare procedure, de aanbestedende overheid de substantieel onregelmatige offerte nietig verklaart.

Het staat in de eerste plaats aan de aanbestedende overheid om te interpreteren of een afwijking de niet-naleving betreft van een minimale eis of een vereiste die als substantieel wordt aangemerkt in de opdrachtdocumenten waarbij het evenwel de Raad van State toekomt te onderzoeken of de aanbestedende overheid aan die begrippen zijn juiste draagwijdte en betekenis heeft gegeven.

11. In de bestreden beslissing wordt de offerte van de verzoekende partij substantieel onregelmatig bevonden omdat “het bewijs van uitgevoerd plaatsbezoek ontbreekt”. Daarbij wordt aangegeven dat volgens het bestek het bewijs van uitgevoerd plaatsbezoek samen met de offerte diende te worden ingediend, dat een attest van plaatsbezoek bij het bestek was gevoegd, dat dit attest in het bestek werd vermeld “bij de verplicht bij de offerte te voegen stukken” en dat de inschrijver die het attest niet samen met de offerte heeft ingediend “aldus de minimale eisen van de opdrachtdocumenten [schendt]”. Aangezien het bewijs samen met de offerte dient te worden ingediend, is het volgens de bestreden beslissing ook niet mogelijk dit attest alsnog te laten toevoegen en is de aanbestedende overheid er op grond van het beginsel *patere legem* toe gehouden om de offerte van de verzoekende partij substantieel onregelmatig te verklaren.

12. De vraag in hoeverre uit de opdrachtdocumenten minimale eisen of substantiële vereisten kunnen worden afgeleid, waarvan de niet-naleving aanleiding geeft tot het substantieel onregelmatig verklaren van de offerte, moet worden beantwoord aan de hand van de tekst van die documenten, bekeken in het licht van hun context.

13. In het bestek wordt bepaald dat een voorafgaandelijk plaatsbezoek verplicht is. Uit bijlage 4 ‘plaatsbezoek’ bij het bestek blijkt dat het voorafgaandelijk plaatsbezoek in aanwezigheid van een afgevaardigde van de verwerende partij vereist is “om alle elementen te verifiëren nodig om een offerte voor opdracht met referentie YO/2024/17 op te kunnen maken”. Hieruit kan het belang worden afgeleid dat het bestek hecht aan het zich ter plaatse

vergewissen van de situatie, zodat het tekortkomen aan deze verplichting te dezen een substantiële onregelmatigheid lijkt uit te maken.

Hetzelfde lijkt echter niet te gelden wat het gebrek aan toevoegen van het attest van plaatsbezoek bij de offerte betreft. Waar het eigenlijke plaatsbezoek zelf als “verplicht” wordt aangeduid en gewezen wordt op het belang ervan om alle elementen te verifiëren nodig om een offerte te kunnen opmaken, stelt punt 4.3. van het bestek omtrent het attest van plaatsbezoek enkel dat dit “dient” te worden toegevoegd. Uit de bewoordingen van het bestek blijkt op het eerste gezicht evenwel niet dat ook aan de vereiste van het voegen van een attest van plaatsbezoek bij de offerte, waarvan een model opgenomen is als bijlage 4 van het bestek, dat blijkens het bestek louter een bewijs van het uitgevoerd plaatsbezoek betreft, en dat niet voorgeschreven wordt op straffe van wering van de offertes, een substantieel karakter wordt verleend.

Dit lijkt eens te meer te gelden nu het louter lijkt te gaan om een formeel bewijs van aanwezigheid, dat door de verwerende partij zelf wordt uitgereikt en het voor haar voor eenvoudige constatering vatbaar is of al dan niet aan de onderliggende verplichting tot het uitvoeren van een voorafgaand plaatsbezoek is voldaan. In die zin verschilt de voorliggende zaak dan ook van de rechtspraak van de Raad van State waarnaar de verwerende partij verwijst in haar nota met opmerkingen (RvS 29 september 2020, nr. 248.383

ECLI:BE:RVSCE:2020:ARR.248.383 en RvS 12 oktober 2017, nr. 239.365

ECLI:BE:RVSCE:2017:ARR.239.365) en waarin sprake was van het ontbreken van documenten bij de offerte die uitgingen van anderen dan de aanbestedende overheid zelf en die vereist waren om de overeenstemming van de offerte met de vereisten van het bestek na te gaan dan wel om bepaalde onderdelen van de opdracht te kunnen uitvoeren. In de mate dat de verwerende partij te dezen reeds over de benodigde informatie beschikte, was het op het eerste gezicht ook niet nodig om die informatie te vervolledigen met toepassing van artikel 66, § 3, van de wet van 17 juni 2016.

Ook de vergelijking die de verwerende partij maakt met het gebrek aan voorlegging van een Uniform Europees Aanbestedingsdocument (UEA) lijkt niet op te gaan alleen al omdat overeenkomstig artikel 76, § 1, vierde lid, 2°, van het koninklijk besluit van 18 april 2017 de niet-naleving van het vereiste bedoeld in artikel 38, § 1, van dit besluit, namelijk het voorleggen van het UEA, overeenkomstig artikel 73 van de wet van 17 juni 2016, “op het ogenblik van de indiening van de offerte”, beschouwd wordt als een substantiële onregelmatigheid.

14. Uit de stukken van het administratief dossier blijkt bovendien dat de verzoekende partij met een e-mailbericht van 15 oktober 2024 aan de verwerende partij om een plaatsbezoek heeft verzocht en dat de datum van het plaatsbezoek werd vastgelegd op 22 oktober 2024 om 15u30, zijnde een maand voor de uiterlijke datum van indiening van de offertes op 22 november 2024. In de nota met opmerkingen en ter terechtzitting bevestigt de verwerende partij ook dat het voorafgaand plaatsbezoek werd afgelegd en dat zij een attest van plaatsbezoek heeft uitgereikt aan de verzoekende partij.

Het lijkt te dezen dan ook geen twijfel dat de verzoekende partij het vereiste voorafgaand plaatsbezoek in aanwezigheid van een vertegenwoordiger van de verwerende partij heeft verricht en dat een attest van plaatsbezoek werd uitgereikt aan de verzoekende partij. Dat het uitgereikte attest niet wordt bijgebracht in het kader van onderhavige procedure en het louter toevoegen van een beschrijving en foto's geen afdoende bewijs van plaatsbezoek in het bijzijn van een vertegenwoordiger van de aanbestedende overheid vormt, doet daar niet aan af. De onregelmatigheid lijkt in het voorliggende geval enkel betrekking te hebben op

het gebrek aan het voegen van het door de verwerende partij uitgereikte attest van plaatsbezoek aan de offerte van de verzoekende partij.

15. Anders dan de verwerende partij en de tussenkomende partijen het zien, lijkt op het eerste gezicht het voorafgaand plaatsbezoek in aanwezigheid van een vertegenwoordiger van de verwerende partij, en niet de attestering ervan, essentieel om te garanderen dat alle inschrijvers een gelijke kennis van de terreinomstandigheden hebben en te verzekeren dat de betrokken inschrijvers een offerte hebben ingediend met kennis van zaken.

16. Terecht wijzen de verwerende partij en de tussenkomende partijen erop dat het aan de inschrijver staat om zijn offerte correct in te dienen, en dat het in beginsel niet de taak is van de aanbestedende overheid om te verhelpen aan de fouten die een inschrijver in dit verband begaat. Niettemin moet de aanbestedende overheid ook vermijden in een overdreven formalisme te vervallen.

17. In het licht van al het voorgaande kan de verwerende partij dan ook niet worden bijgevalen waar zij een louter ontbreken van een attest van plaatsbezoek bij de offerte, waarvan niet wordt betwist dat het heeft plaatsgevonden en dat het betrokken attest door haarzelf werd uitgereikt, interpreteert als een afwijking van een minimale eis of een vereiste die als substantieel wordt aangemerkt in de opdrachtdocumenten in de zin van artikel 76, § 1, vierde lid, 3°, van het koninklijk besluit van 18 april 2017 en waarvan de niet-naleving leidt tot het substantieel onregelmatig verklaren van de offerte van de verzoekende partij. Door de offerte van de verzoekende partij in de gegeven omstandigheden substantieel onregelmatig te verklaren, lijkt de aanbestedende overheid aan de begrippen vermeld in de voornoemde bestekbepalingen dan ook niet de juiste draagwijdte of betekenis te hebben gegeven.

18. In zoverre de tussenkomende partijen daarnaast nog verwijzen naar de toepassing van artikel 76, § 1, derde lid, van het koninklijk besluit van 18 april 2017, naar luidt waarvan een onregelmatigheid in een offerte substantieel is wanneer de onregelmatigheid van aard is aan de betrokken inschrijver een onrechtmatig discriminerend voordeel te bieden, tot concurrentievervalsing te leiden, de beoordeling van diens offerte of de vergelijking ervan met de andere offertes te verhinderen, dan wel de verbintenis van de inschrijver om de opdracht onder de gestelde voorwaarden uit te voeren onbestaande, onvolledig of onzeker te maken, gaan zij eraan voorbij dat de verwerende partij de offerte van de verzoekende partij niet substantieel onregelmatig heeft bevonden met toepassing van deze bepaling. De kritiek van de tussenkomende partijen lijkt bovendien te steunen op het uitgangspunt dat er onzekerheid zou bestaan over het door de verzoekende partij uitgevoerde plaatsbezoek, wat, zoals hiervoor is gebleken, niet het geval lijkt te zijn.

19. Het enig middel is in de aangegeven mate ernstig.

VIII. Besluit

20. Het enig middel is in de aangegeven mate ernstig gebleken. De vordering tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid wordt dan ook ingewilligd.

ONZE CONCLUSIE

In het bestek dringt zich een verduidelijking op rond de substantiele vereisten voor regelmatigheid: Is het plaatsbezoek een substantiele vereiste of

Is het toe te voegen attest hiervan als een substantiele vereiste vastgelegd

RAADGEVING: als je een plaatsbezoek verplicht maakt en deze met een attest bevestigd wil zien zal je in het bestek best vastleggen dat
En het plaatsbezoek EN het toevoegen van hetv attest van plaatsbezoek als een substantiele vereisjte opgelegd worden

ONTBREKEN VAN DIGITAAL UEA ONDERAANNEMER

ARREST RvS VOORZITTER VAN DE XIVe KAMER
nr. 263.171 van 30 april 2025 in de zaak A. 244.567/XIV-39.775

Beoordeling

Artikel 38, §§ 1 en 3 van het koninklijk besluit van 18 april 2017 legt op dat bij opdrachten waarvan de geraamde waarde gelijk is aan of hoger is dan de drempel voor de Europese bekendmaking, zoals te dezen het geval lijkt te zijn, het UEA “overeenkomstig artikel 73 van de wet” wordt voorgelegd.

Overeenkomstig artikel 76, § 1, vierde lid, 2°, van het koninklijk besluit van 18 april 2017 wordt de niet-naleving van het vereiste bedoeld in artikel 38, § 1, van dit besluit, namelijk het voorleggen van het UEA, overeenkomstig artikel 73 van de wet van 17 juni 2016, “op het ogenblik van de indiening van de offerte”, beschouwd als een substantiële onregelmatigheid. Wanneer gebruik wordt gemaakt van een openbare procedure, zoals te dezen, dient de aanbestedende overheid de substantieel onregelmatige offerte overeenkomstig paragraaf 3 van datzelfde artikel 76 van het koninklijk besluit van 18 april 2017 nietig te verklaren.

De substantiële onregelmatigheid van de offerte en de daaruit voortvloeiende nietigverklaring, lijkt aldus te gelden in de gevallen waarin een UEA als bedoeld in artikel 73 van die wet, ontbreekt.

8. Te dezen heeft de verzoekende partij wel een UEA bij haar inschrijving gevoegd, zowel voor haarzelf als voor haar onderaannemers op wiens draagkracht zij beroep doet, maar op gebrekkige wijze, namelijk, luidens het verslag van nazicht “een blanco UEA” voor ondernemer F.A. bv. De oorzaak van die onvolledigheid legt de verzoekende partij bij het feit dat haar onderaannemer, de bv F.A., het UEA-formulier niet had ingevuld via de applicatie van e-Procurement, maar in de PDF-versie die bij het bestek was gevoegd. De verzoekende partij zou dit ingevulde formulier, samengevoegd met de andere UEA-formulieren voor haar offerte hebben opgeladen op het e-Procurement- platform. Door een technisch probleem bij het e-Procurement-platform zou bij het openen en downloaden van het indieningsdossier de ingevulde gegevens betreffende de bv F.A. verdwenen zijn. De verzoekende partij zou dit ook zelf hebben vastgesteld nadat zij, na ontvangst van de bestreden beslissing, haar indieningsdossier opnieuw opende in de e-Procurement-applicatie.

9. Zoals de verzoekende partij aanvoert, met verwijzing naar rechtspraak, oordeelde de Raad van State reeds dat de indiening van een UEA op gebrekkige wijze niet zonder meer gelijk te stellen is met het niet-indienen van een UEA. Er kunnen immers bijzondere omstandigheden voorhanden zijn die verhinderen dat de aanbestedende overheid zonder meer toepassing mag maken van artikel 76 van het koninklijk besluit van 18 april 2017, *iuncto* artikel 38 van

datzelfde besluit en artikel 73 van de wet van 17 juni 2016 door dergelijke offerte zonder meer substantieel onregelmatig te verklaren.

Dat doet er evenwel niet aan af dat, ook al moet de aanbestedende overheid vermijden om in een overdreven formalisme te vervallen en kunnen bijzondere omstandigheden voorhanden zijn (zie nog *infra*), het niettemin in eerste instantie aan de inschrijver staat om zijn offerte correct in te dienen, en dat het in beginsel niet de taak is van de aanbestedende overheid om te verhelpen aan de fouten, vergissingen, nalatigheden of onzorgvuldigheden die een inschrijver in dit verband begaat.

10. De verzoekende partij meent zich te dezen te kunnen beroepen op dergelijke bijzondere omstandigheden omwille van, in haar geval, het bestaan “met een hoge graad van waarschijnlijkheid” van een technisch probleem van het e-Procurement-platform waarmee zij werd geconfronteerd en waardoor een ingevuld UEA bij of naar aanleiding van het opladen of het *downloaden* ervan, werd gewijzigd in een – te dezen gedeeltelijk – leeg UEA. De verwerende partij had het betreffende UEA-formulier volgens de verzoekende partij dan ook verder moeten onderzoeken en de verzoekende partij hieromtrent bevragen.

11. Voorshands overtuigt de verzoekende partij niet in haar argumentatie dat er voldoende elementen waren die de verwerende partij er toe noopten ervan uit te gaan dat er zich een technisch probleem zou kunnen hebben voorgedaan bij het indienen van de offerte van de verzoekende partij waardoor zij hieromtrent een verder onderzoek had moeten voeren. Zoals de verzoekende partij ook zelf aangeeft, was er geen enkel probleem met de overige vier ingediende UEA-formulieren die deel uitmaakten van hetzelfde (samengevoegde) bestand. Op grond hiervan kon de verwerende partij, anders dan de verzoekende partij dat ziet, er in redelijkheid van uitgaan dat voor haar desbetreffende onderaannemer, de bv F.A., een niet ingevuld UEA op het e-Procurement-platform werd opgeladen in plaats van dat er mogelijks sprake zou zijn geweest van een technisch probleem.

Het loutere feit dat er wel een handtekening stond onder het voor het overige zo goed als lege document wat het UEA van de betrokken onderaannemer betreft, doet op het eerste gezicht niet anders besluiten. In die zin onderscheiden de feiten zich van andere situaties waarin de Raad van State reeds heeft geoordeeld en waarvan er sprake was van een UEA waarbij enkel de even pagina's werden ingescand (waaruit redelijkerwijze kon worden afgeleid dat het oorspronkelijke document ook ingevulde oneven pagina's bevatte, zodat het werd aangezien als een 'begrijpelijke onvolledigheid'), dan wel het geval van een onleesbaar UEA (waaruit redelijkerwijze kon worden afgeleid dat het oorspronkelijke document wel leesbaar was). In de voorliggende situatie zijn er echter geen concrete en duidelijke elementen waaruit de verwerende partij had moeten afleiden dat het oorspronkelijke document wel zou zijn ingevuld.

12. Voorts maakt de verzoekende partij te dezen onvoldoende het feitelijk uitgangspunt van haar middel aannemelijk, namelijk dat het aan een technisch probleem van het e-Procurement-platform zou zijn te wijten dat het UEA-formulier voor haar onderaannemer F.A. bv blanco was bij de opening van de offertes.

De verzoekende partij legt geen stukken voor waaruit met voldoende zekerheid blijkt dat zij voor haar onderaannemer F.A. bv een ingevuld UEA-formulier heeft ingediend bij haar offerte op het e-Procurement-platform. Zij legt weliswaar als stuk 7 van haar stukkenbundel een ingevuld UEA-formulier voor van deze onderaannemer. Doch, voor zover zij al afdoende zou kunnen aantonen dat zij wel degelijk beschikte over een ingevuld UEA van haar onderaannemer voorafgaand aan het indienen van haar offerte, valt er niet onmiddellijk in te zien hoe uit het bedoelde stuk met voldoende zekerheid, minstens redelijkerwijze, moet

blijken dat dit het exacte formulier betreft dat zij bij of met haar offerte op het e-platform heeft ingediend. De *printscreen* die zij daartoe in haar verzoekschrift opneemt, doet *prima facie* niet anders besluiten. Uit de aldus opgenomen *printscreen* met documenteigenschappen van het PDF-bestand met het UEA-formulier dat de verzoekende partij van haar onderaannemer ontving mag dan wel blijken dat de aanmaakdatum ervan 12 december 2024 is, dit is vier dagen voor de uiterste indieningsdatum; die aanmaakdatum zegt op zich evenwel niets over latere – na indiening van de offerte aangebrachte – wijzigingen daaraan die nochtans lijken te zijn aangebracht, laat staan over de datum waarop het betrokken document werd gefinaliseerd.

De *helpdesk* van het e-Procurement platform stelt overigens uitdrukkelijk, zoals blijkt uit de communicatie die de raadsman van de verwerende partij heeft gevoerd met de helpdesk (cfr. punt 3.11), dat de digitale kopie van het originele UEA-formulier zoals ingevuld door F.A. bv en zoals door de verzoekende partij overgemaakt aan de verwerende partij bij e-mail van 28 maart 2025, “niet hetzelfde [is] als het document dat door de onderneming werd opgeladen op ons platform”. De argumentatie van de verzoekende partij dat het lege UEA te wijten is aan een probleem met het e-Procurement-platform overtuigt dan ook niet.

Dat de raadsman van de verzoekende partij in een e-mail aan dezelfde helpdesk een beweerdelijk gevoerd telefoongesprek met deze helpdesk samenvat en daarbij dit telefoongesprek zelf parafraseert in die zin dat de helpdesk “aangaf niet formeel te kunnen bevestigen, maar evenmin formeel te kunnen uitsluiten” dat bepaalde aanduidingen of invulvelden op een PDF-document niet correct worden weergegeven of verwerkt bij het uploaden ervan op het e-Procurement-platform zodat de aanbesteder mogelijk een andere versie te zien krijgt bij het downloaden die niet geheel overeenstemt met de versie die een inschrijver heeft geupload, doet niet anders besluiten.

De *helpdesk* bevestigt in een bericht aan de raadsman van de verwerende partij op 14 april 2025 dat zij geen enkele reden hebben om aan te nemen dat het probleem veroorzaakt zou zijn door het e-Procurement-platform en zij garanderen aan de hand van (unieke) *hash codes* dat documenten altijd bij de aanbesteder terechtkomen zoals ze zijn opgeladen.

13. Gelet op al deze elementen, heeft de verzoekende partij dan ook geen belang bij haar kritiek dat de verwerende partij de mogelijkheid van een technisch probleem niet verder heeft onderzocht voorafgaand aan de bestreden beslissing. Uit de communicatie die de verwerende partij heeft gevoerd met de *helpdesk* van het e-Procurement-platform blijkt overigens dat de verwerende partij naar aanleiding van de brief van de raadsman van de verzoekende partij van 27 maart 2025 alsnog een dergelijk onderzoek heeft gevoerd en er blijken op grond daarvan geen aanwijzingen naar voor te zijn gekomen die de these van een technisch probleem ondersteunen.

14. Aangezien het feitelijk uitgangspunt van het middel faalt, is het om die reden reeds niet ernstig.

15. Voorts kan het geval waarbij een inschrijver een, wat de bv A betreft, leeg UEA indient (het moge dan al door de verzoekende partij in een en hetzelfde document met de andere UEA's zijn gecompileerd) zonder dat het redelijkerwijze aannemelijk wordt gemaakt, laat staan dat het duidelijk zou zijn dat het om een technisch probleem gaat, nog moeilijk worden onderscheiden, zo lijkt, van het geval waarin een inschrijver geen UEA indient in welk geval deze zich geconfronteerd ziet, in toepassing van artikel 76 van het koninklijk besluit van 18 april 2017 *iuncto* artikel 38 ervan, met de sanctie van de substantiële onregelmatigheid van diens offerte.

Hoewel de Raad van State ook in een dergelijk geval, waarbij er een leeg UEA werd ingediend, reeds heeft geoordeeld dat niet zonder meer de sanctie zoals voorzien in artikel 76 van het koninklijk besluit plaatsing 2017 *iuncto* artikel 38 van dat besluit mocht worden toegepast, omdat het ging om het specifieke geval waarin de aanbestedende overheid reeds beschikte over een ingevuld UEA dat de betrokken inschrijver enkele dagen voordien had neergelegd in het kader van een verwante overheidsopdracht waarvan het voorwerp in verband te brengen was met het voorwerp van de betrokken opdracht en waarvan de betrokken inschrijver de aanbestedende overheid zelf op de hoogte had gebracht voorafgaand aan het nemen van de gunningsbeslissing daarbij uitdrukkelijk bevestigend dat de informatie in het reeds ingediende UEA nog correct was (*cfr.* zie het in punt 7 aangehaalde artikel 73, §1, laatste lid dat de inschrijver die mogelijkheid biedt). De Raad van State stelde in die zaak dan ook vast dat het eerder ingediende UEA alle inlichtingen leek te bieden omtrent de informatie die verlangd werd voor de betrokken opdracht zodat de doelstelling van het UEA werd bereikt.

Van dit alles is er in de voorliggende situatie evenwel geen sprake.

De verzoekende partij blijkt voorafgaand aan het indienen van haar offerte op geen enkele wijze de reeds opgeladen documenten te hebben gecontroleerd, hoewel dit mogelijk is. Zoals de Raad van State eerder oordeelde, draagt in de eerste plaats de inschrijver de verantwoordelijkheid om zijn offerte op zorgvuldige wijze op te stellen en in te dienen. De verzoekende partij heeft de gebrekkige indiening van het UEA niet zelf opgemerkt en de verwerende partij daarvan ook niet op de hoogte gesteld voorafgaand aan het nemen van de bestreden beslissing, laat staan dat zij heeft gewezen, mocht die omstandigheid voorhanden zijn geweest, op de aanwezigheid van een eerder ingediend UEA.

16. Waar de verzoekende partij op de zitting nog opwerpt dat in de mate de verwerende partij zou hebben nagegaan of er mogelijk geen eerder UEA beschikbaar was terwijl de bv F.A. pas in 2023 is opgericht en aldus een ongelijke behandeling van recent opgerichte ondernemingen voorligt, gaat zij eraan voorbij dat dit geen motief is waarop de bestreden beslissing steunt zodat die kritiek hoe dan ook niet pertinent is.

17. In die omstandigheden vermocht de verwerende partij oordelen, zo lijkt, dat voor de onderaannemer F.A. bv op wiens draagkracht de verzoekende partij beroep deed, een blanco UEA is ingediend zodat niet was voldaan aan de vereisten van artikel 73, § 1, van de wet van 17 juni 2016 en artikel 38 van het koninklijk besluit van 18 april 2017 en, derhalve, vaststellen dat de offerte conform artikel 76, §1, 2° en §3, van datzelfde koninklijk besluit substantieel onregelmatig en bijgevolg nietig was. Gelet op de sanctie van de substantiële onregelmatigheid kon de verwerende partij geen nieuw UEA, noch een aanvulling opvragen bij de verzoekende partij, in toepassing van het redelijkheids- of zorgvuldigheidsbeginsel zoals de verzoekende partij betoogt.

De verzoekende partij toont vooralsnog met de daartoe vereiste ernst geen schending aan van de in het enig middel geschonden geachte bepalingen en beginselen.

18. Het middel is niet ernstig.

VII. Besluit

19. Het enig middel is niet ernstig gebleken. De vordering tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid wordt dan ook verworpen.

news.belgium

FOD Kanselarij van de Eerste Minister

INFO OP MINISTERRAAD 13/6 Overheidsopdracht betreffende de fietsleasing voor federale personeelsleden

De ministerraad gaat op voorstel van de minister belast met Ambtenarenzaken Vanessa Matz akkoord met het plaatsen van een overheidsopdracht betreffende de fietsleasing voor personeelsleden.

De FOD Beleid en Ondersteuning (FOD BOSA) is belast met de uitvoering van de beslissing van de ministerraad van 23 februari 2024 om fietsleasing in te voeren voor federale personeelsleden, zoals voorzien in het koninklijk besluit van 13 maart 2024. In dit koninklijk besluit is het principe van fietsleasing opgenomen als een sociaal voordeel voor de personeelsleden van de federale overheid.

De overheidsopdracht heeft als doel een raamovereenkomst af te sluiten om te voorzien in fietsleaseovereenkomsten voor de personeelsleden van het federaal administratief openbaar ambt, met uitzondering van het burgerpersoneel van het Ministerie van Defensie, dat zijn eigen overheidsopdracht zal hebben. Voor de financiering van de fietsleasing kan het personeelslid de bruto-eindejaarstoelage gebruiken. Dit voordeel is vrijgesteld van sociale en fiscale lasten, op voorwaarde dat de fiets ook daadwerkelijk wordt gebruikt voor het woon-werkverkeer (via een ondertekende verklaring op erewoord). Elke fietsleaseovereenkomst wordt gesloten voor 36 maanden en omvat tevens pechbijstand, onderhoud en verzekering tegen schade en diefstal.

De opdracht wordt geplaatst via een openbare procedure en de raamovereenkomst heeft een looptijd van vier jaar. De leasing duurt normaal drie jaar.

Info Ministerraad 20 juni: Duizelingwekkende Administratiekosten aan de sociale verzekeringsinstellingen voor 2025

De ministerraad keurt op voorstel van minister van Sociale Zaken Frank Vandenbroucke een ontwerp van koninklijk besluit goed tot vaststelling van de bedragen van de administratiekosten die voor 2025 aan de verzekeringsinstellingen worden toegekend.

De bedragen van de aan de verzekeringsinstellingen toegekende administratiekosten voor 2025 worden vastgesteld op:

- 1.375.165.000 euro voor de vijf landsbonden
- 24.396.000 euro voor de Kas der geneeskundige verzorging van HR Rail

Één miljard vierhonderd miljoen euro aan ADMINISTRATIEKOST

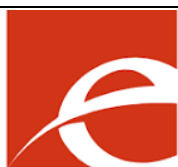

FOD BELEID EN ONDERSTEUNING

AANPASSING KILOMETERVERGOEDING

Het bedrag van de kilometervergoeding is tweemaal aangepast (omzendbrief 6 juni en een opvolgende van 12 juni (zie hiervoor de bekendmaking in de rubriek Belgisch Staatsblad)

TOELICHTING BIJ DE PUBLICATIE VAN 19 JUNI 2025 Internationale overheidsopdrachten: Uitsluiting van medische hulpmiddelen van oorsprong uit China (zie de tekst hiervoor in de rubriek wetgeving)

economie
FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie
SPF Economie, P.M.E., Classes moyennes et Energie

FOD ECONOMIE KMO MIDDENSTAND

INDEXCIJFER VAN DE CONSUMPTIEPRIJZEN VAN DE MAAND JUNI 2025

De Federale Overheidsdienst Economie, K.M.O., Middenstand en Energie deelt mee dat het **indexcijfer van de consumptieprijzen** voor de maand juni 2025, 134.70 punten bedraagt, tegenover 134.23 punten in mei 2025, hetgeen een stijging van 0.47 punt of 0.35 % betekent.

De gezondheidsindex, zoals bedoeld in de wet van 23 april 2015 (Belgisch Staatsblad van 27 april 2015), bedraagt 135.04 punten voor de maand juni 2025.

De afgevlakte gezondheidsindex zoals bedoeld in de wet van 23 april 2015 (Belgisch Staatsblad van 27 april 2015), bedraagt 132.36 punten voor de maand juni 2025.

ONS AANBOD VOOR INTERNE OPLEIDINGEN in company OP UW MAAT

ALL-IN TARIEVEN GEDURENDE HET ACADEMIEJAAR 2024-2025

De opleidingen welke we op uw maat in uw instelling kunnen verzorgen, en dit zowel nederlandstalig als franstalig vindt u terug op onze website : <https://www.caru-commv.be>

Voor al deze seminaries voorzien we een **syllabus en power point** presentatie welke digitaal (gratis) ter beschikking worden geseld van de deelnemers.

De opgegeven prijzen blijven onveranderd van toepassing tot eind 2025.

Aanvragen voor deze sessies kunnen **bij eenvoudige mail** gericht worden aan info@caru-commv.be OF rudiclaeys@telenet.be met vermelding van de gewenste sessie en de vooropgestelde uitvoeringsperiode

De exacte uitvoeringsdata worden dan in gemeen overleg afgesproken.

U dient enkel uren passend lokaal te voorzien, wij zorgen voor laptop en beamer ter ondersteuning van de sessie

NOG BESCHIKBARE HANDBOEKEN

HANDBOEK masterclass 2022 “ADMINISTRATIEF EENVOUDIGER STRUCTUREN VAN HET AANKOOPPROCES VIA INTERNE DELEGATIE ”

Voor de geïnteresseerden zijn **nog een paar exemplaren beschikbaar** van het handboek van masterclass 2022 DELEGATIE EN STRUCTUREN AANKOOPPROCES

Kostprijs : 30,00€. Inclusief verzending

Bestelling via mail aan info@caru-commv.be IF rudiclaeys@telenet.be met opgave van leverings en facturatieadres

HANDBOEK masterclass 2023 EERSTE DEEL

“ VIJF JAAR PRAKTIJK TOEPASSING WOO CAPITA SELECTA”

AANSPRAKELIJKHEID MANDATARISSEN EN BESTUURDERS

VERPLICHT RAMING

PRIJSNAZICHT EN ABNORMALE PRIJZEN

CONTRACTUELE BEPALINGEN BIJ ONDERAANNEMING

Kostprijs : 50,00€. Inclusief verzending

Bestelling via mail aan info@caru-commv.be IF rudiclaeys@telenet.be met opgave van leverings en facturatieadres

HANDBOEK masterclass 2023 TWEEDE DEEL

“ VIJF JAAR PRAKTIJK TOEPASSING WOO SELECTIE EN GUNNINGCRITERIA”

Kostprijs : 50,00€. Inclusief verzending

Bestelling via mail aan info@caru-commv.be IF rudiclaeys@telenet.be met opgave van leverings en facturatieadres

HANDBOEK masterclass 2024 DERDE DEEL
“ VIJF JAAR PRAKTIJK TOEPASSING WOO DE JUISTE KEUZE VAN GUNNINGWIJZEN EN GUNNINGMETHODES EN PRAKTIJK VAN HET ONDERHANDELEN

Kostprijs : 50,00€. Inclusief verzending

Bestelling via mail aan info@caru-commv.be IF rudiclaeys@telenet.be met opgave van leverings en facturatieadres

HANDBOEK BIJ DE MASTERCLASS 2024 VIERDE DEEL “ VIJF JAAR PRAKTIJK TOEPASSING WOO: van administratieve ergernis naar performanterBESTEK”

Kostprijs : 50,00€. Inclusief verzending

Bestelling via mail aan info@caru-commv.be IF rudiclaeys@telenet.be met opgave van leverings en facturatieadres

HANDBOEK masterclass 2025 BOEKDEEL 1
“ UW OVERHEIDSOPDRACHTEN IN UITVOERING”

Kostprijs : 50,00€. Inclusief verzending

Bestelling via mail aan info@caru-commv.be IF rudiclaeys@telenet.be met opgave van leverings en facturatieadres

HANDBOEK masterclass 2025 BOEKDEEL 2
“ UW OVERHEIDSOPDRACHTEN IN UITVOERING”

Kostprijs : 50,00€. Inclusief verzending

Bestelling via mail aan info@caru-commv.be IF rudiclaeys@telenet.be met opgave van leverings en facturatieadres

Op 21/10 (GENT) en 23/10 (HASSELT) plannen we een MASTERCLASS rond het uitschrijven van opdrachten zonder de regelgeving overheidsopdrachten te moeten naleven of slechts in beperkte mate gehouden te zijn het strikte formalisme te volgen.

Er zijn nog wettelijke en juridisch gefundeerde mogelijkheden om snel en administratief minder belastend, bestellingen te plaatsen.

HIERBIJ STELLEN WE GEEN SALE EN LEASE BACK FORMULES VOOR ZOALS VOOR DE FINANCIE TOREN MET ONDERSTAAND GEVOLG, maar wel JURIDISCH EN FINANCIËEL VERANTWOORDE ALTERNATIEVEN

Waarbij het Nederlandse bedrijf Breevast 311 miljoen euro betaalde voor het gebouw en 325 miljoen euro investeerde in de renovatie en de asbestverwijdering. In ruil zou de federale overheid het gerenoveerde complex dertig jaar huren.

Breevast verkocht intussen de Financie toren in 2020 aan een Zuid-Koreaans fonds voor 1,2 miljard euro, een recordprijs voor Belgisch vastgoed.

De sale-and-lease-backoperatie van de Brusselse Financie-toren door de regering-Verhofstadt, waarbij de overheid het gebouw verkocht om het daarna terug te huren, zal uiteindelijk minstens 650 miljoen euro meer hebben gekost dan verwacht. Dat maken De Tijd en L'Echo bekend op basis van cijfers van de Regie der Gebouwen.

In de hypothese van een jaarlijkse indexering van 2 procent vanaf 2025 zal de federale overheid immers tegen eind 2034 in totaal 1,8 miljard euro huurgeld betaald hebben voor de Financie toren. Dat is ruim 650 miljoen euro of de helft meer dan de schatting van het Rekenhof.

BENIEUWD NAAR DEZE ZINVOLLE ALTERNATIEVEN?

RESERVEER NU AL

INSCHRIJVINGSFORMULIER

CARU MASTERCLASS 2025

UW OVERHEIDSOPDRACHTEN IN UITVOERING DEEL 2

**DINSDAG 21 oktober 025 GENT Hotel VANDERVALK (Akkerhage 10
naast Planet Group Arena)**

**DONDERDAG 23 OKTOBER HASSELT Hotel HOLIDAY INN
(Kattegatstraat 1)**

te mailen aan info@caru-commv.be of rudiclaeys@telenet.be

☐ **INSCHRIJVING VOOR GENT 21 OKTOBER**

☐ **INSCHRIJVING VOOR HASSELT 23 OKTOBER**

GEGEVENS DEELNEMENDE ORGANISATIE

Maatschappelijke benaming :

CURSIST:

Naam en voornaam:

E-mail :

FACTURATIE GEGEVENS:

Maatschappelijke benaming:

Straat en nummer:

Postcode en gemeente

KBO nummer

:

Bestelbonnummer

Het bestuur verbindt er zich toe het inschrijvingsgeld **ALL-IN** ten belope van 250,00 € te betalen na ontvangst van de factuur en uiterlijk de dag van het seminarie.

In het tarief zijn zowel uw deelname aan de studiedag , de catering , als het Handboek "inbegrepen

Let op!

Gratis annuleren kan tot 10 OKTOBER 2025 .

datum,

handtekening,

functie

DAGPROGRAMMA MASTERCLASS OKTOBER 2025

PROGRAMMA

Vanaf 8u 30 **welkomstkoffie** Versgemalen koffiebereidingen, tea corner met verschillende soorten thee, sinaasappelsap & smoothie volgens seizoen. Yoghurt met granola, crackers van hazelnoot, rode peper of rozemarijn,... Voor wie het wat zoeter wil: ovenverse mini koekjes.

9.00 u. **Eerste sessie : Uitzonderingen op het materiële toepassingsgebied (A de uitzondering voor een reeks van diensten B de uitzondering op basis van een alleen recht C de in house uitzondering D niet geïnstitutionaliseerde samenwerking E onderzoek en ontwikkelingsdiensten**

10.30 u. **netwerkingspauze** Versgemalen koffiebereidingen, tea corner met verschillende soorten thee, sinaasappelsap, smoothie volgens seizoen, fruitwater met een variatie van gebakjes.

10.45 u. **Tweede sessie : Uitzonderingen op het personele toepassingsgebied (constructies waarbij men geen aanbesteder is, budgethouderschap, bestellingen door verenigingen van natuurlijke personen of zonder determinerende overheidsonvloed)**

12.30 u **Lunch** : Uitgebreid koud en warmbuffet met als afsluiter een dessertbuffet + frisdrank, water, koffie of thee

13.15 u. **Derde sessie : Juridisch verantwoorde ontwikkelingsconstructies (via het vermijden van de wezenskenmerken van een overheidsopdracht, eenzijdige verbintenissen, verbintenissen zonder tegenprestatie)**

15 .00 u. **netwerkingspauze** Versgemalen koffiebereidingen, tea corner met verschillende soorten thee, sinaasappelsap, smoothie volgens seizoen, fruitwater met een variatie van gebakjes.

15.15 . **Vierde sessie : De uitgebreide mogelijkheden via de concessiewet (ook voor diensten met overdracht uitbaringsrisico) EN de mogelijkheden in een subsidieregeling met aansluitend ook het begrip sponsoring**

Einde studiedag 16 u 30 ...